

**Ważki (Odonata) stwierdzone podczas XXII Sympozjum Sekcji
Odonatologicznej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego
w Budach Głogowskich k. Rzeszowa (12-13.06.2026 r.)**

Dragonflies (Odonata) recorded during the 22nd Symposium
of the Odonatological Section of the Polish Entomological Society
in Budy Głogowskie near Rzeszów (June 12-13, 2026)

**Bogusław DARAŻ^{1a}, Paweł BUCZYŃSKI^{2a*}, Piotr MIKOŁAJCZUK^{3a}, Nikola GÓRAL^{4a,5},
Franciszek BENKA⁶, Rafał BERNARD^{4b}, Piotr CUBER^{7,8}, Paweł CZECHOWSKI^{9a}, Igor DAMIAN¹⁰,
Anna DARAŻ^{1b}, Alicja DUBICKA-CZECHOWSKA^{9b,11}, Elżbieta DUMNICKA¹²,
Małgorzata GOC^{13a}, Grzegorz JĘDRO^{13b}, Adam JURASZCZYK¹⁴,
Magdalena KLERMON-WILLIAMS¹⁵, Marek KOWALSKI¹⁶, Katarzyna KOZŁOWSKA¹⁷,
Zofia KRUK^{2b}, Andrzej KUCHARSKI¹⁸, Marcin KUTERA¹⁹, Łukasz LIS²⁰, Alicja MISZTA^{3b},
Ryszard ORZECZOWSKI²¹, Joanna ROCZYŃSKA²², Juliusz SAMOLĄG²³, Peter SENN²⁴,
Milena STEFANIAK^{3c}, Agnieszka TAŃCZUK^{2c}, Grzegorz TOŃCZYK²⁵, Franciszek ZAJĄC²⁶,
Witold ZIAJA²⁷**

¹ ul. Kościelna 41, 35-505 Rzeszów, ORCID: ^a 0009-0005-7677-8286, e-mail: ^a bdaraz@poczta.onet.pl,
^b aniadaraz@poczta.onet.pl

² Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Instytut Nauk Biologicznych, Katedra Zoologii i Ochrony
Przyrody, ul. Akademicka 19, 20-033 Lublin, ORCID: ^a 0000-0003-0798-8093, ^c 0000-0002-1825-8937,
e-mail: ^a pawel.buczynski@umcs.pl, ^b krukzofia30@gmail.com, ^c atanczuk@gmail.com

³ Polskie Towarzystwo Entomologiczne, Sekcja Odonatologiczna, ul. Akademicka 19, 20-033 Lublin,
e-mail: ^a gugapm@wp.pl, ^b a.misza51@gmail.com, ^c milenastefaniak97@wp.pl

⁴ Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Laboratorium Dydaktyki i Ochrony Przyrody,
ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6, 61-614 Poznań, ORCID: ^a 0000-0001-7167-262X, ^b 0000-0002-1764-1723,
e-mail: ^a goral.nikola@gmail.com, ^b rbernard@amu.edu.pl

⁵ Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Szkoła Doktorska Nauk Przyrodniczych, ul. Uniwersytetu
Poznańskiego 6, 61-614 Poznań, e-mail: nikola.goral@amu.edu.pl

⁶ ul. Pomorska 141/143, 90-236 Łódź, e-mail: franciszek.benka@edu.uni.lodz.pl

⁷ University of West London, School of Medicine and Biosciences, Centre for Innovation in Genomics
and Microbiome Sciences, St Mary's Road, Ealing, London W5 5RF, UK, e-mail: piotr.cuber@uwl.ac.uk

⁸ Natural History Museum, Science Innovation Platforms, Molecular Biology Laboratories, Cromwell Road, Lon-
don SW7 5BD, UK, ORCID: 0000-0003-3186-1180, e-mail: p.cuber@nhm.ac.uk

⁹ Uniwersytet Zielonogórski, Instytut Nauk Biologicznych, ul. Prof. Z. Szafrana 1, 65-516 Zielona Góra,
ORCID: ^a 0000-0002-5860-6246, ^b 0000-0002-4251-3010, e-mail: ^a paczechow@gmail.com, ^b aliciapunx@gmail.com

¹⁰ Uniwersytet Jagielloński, Wydział Biologii, Koło Przyrodników Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego,
ul. Gronostajowa 7, 30-387 Kraków, e-mail: damianigor8@gmail.com

¹¹ Uniwersytet Zielonogórski, Szkoła Doktorska Nauk Ścisłych i Technicznych, al. Wojska Polskiego 69,
65-762 Zielona Góra, e-mail: alicja@dzicyzapylacze.pl

¹² Instytut Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk, al. Adama Mickiewicza 33, 31-120 Kraków,
ORCID: 0000-0002-7604-8794, e-mail: dumnicka@iop.krakow.pl

* autor korespondencyjny

- ¹³ Słowiński Park Narodowy, ul. Bohaterów Warszawy 1A, 76-214 Smołdzino,
ORCID: ^b 0009-0000-7896-924X, e-mail: ^a m.goc@slowinski.pn.pl, ^b g.jedro@slowinski.pn.pl
- ¹⁴ Os. Księcia Władysława 15d/5, 44-240 Żory, e-mail: adamjuraszczyk@gmail.com
¹⁵ e-mail: magdalena@dziczypylacze.pl
- ¹⁶ Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian”, ul. Srebrna 16/9, 00-810 Warszawa, e-mail: marek@bocian.org.pl
- ¹⁷ Chojnowski Park Krajobrazowy, ul. Instytutowa 10, Żabieniec, 05-500 Piaseczno,
e-mail: katarzyna.kat.kozłowska@gmail.com
- ¹⁸ 38-623 Uherce Mineralne 153/22 H m. 9, e-mail: and_kuch@op.pl
- ¹⁹ Rudka 30, 27-415 Kunów, ORCID: 0000-0003-1240-1509, e-mail: marcin.kutera@poczta.onet.pl
- ²⁰ 36-055 Bratkowice 105H, e-mail: lukasz.lisu.lis@gmail.com
- ²¹ ul. Cisowa 1E/6, 65-960 Zielona Góra, email: rysiaty@wp.pl
- ²² ul. Królewskie Wzgórze 20/32, 80-283 Gdańsk, e-mail: joanna@dziczypylacze.pl
- ²³ ul. Poznańska 72, 62-080 Tarnowo Podgórne, e-mail: samolag.juliusz@op.pl
- ²⁴ ul. Kańskiego 7D/9, 81-306 Gdynia, e-mail: petersenn47@gmail.com
- ²⁵ Uniwersytet Łódzki, Katedra Zoologii bezkręgowców i Hydrobiologii, ul. S. Banacha 12/16, 90-237 Łódź,
e-mail: tonczyk.grzegorz@gmail.com
- ²⁶ Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Biologii, Sekcja Entomologiczna Koła
Naukowego Przyrodników, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6, 61-614 Poznań, e-mail: frazaj@st.amu.edu.pl
- ²⁷ Larus Studio, ul. Krośnieńska 1/3, 35-505 Rzeszów, e-mail: ziaja.witold@gmail.com

Abstract: On June 12 and 13, 2026, the participants of the 22nd Symposium of the Odonatological Section of the Polish Entomological Society visited three sites north of Rzeszów (SE Poland): two regulated streams and one gravel pit with large water bodies. Dragonflies were also observed in the green areas at the meeting venue. A total of 25 species were recorded. The most valuable was *Coenagrion ornatum* (Critically Endangered in Poland), observed along both streams: a large population was recorded at the site in Medynia Łańcucka and a small population near Stobierna. *Orthetrum coerulescens* (Near Threatened in Poland) was also recorded at two sites. The fauna of the Lipie gravel pit is similar to the fauna of small eutrophic lakes, with limnophilous (*Anax parthenope*, *Epitheca bimaculata*) and tyrphophilous (*Somatochlora flavomaculata*, *Leucorrhinia pectoralis*) species. In addition to identifying a previously unknown area of the contemporary occurrence of *Coenagrion ornatum* in Poland, the presented data are a valuable contribution to our knowledge of the southern part of the Sandomierz Basin, which has to date been very poorly explored. Also interesting are the localities of Siberian *sensu lato* species, especially *Epitheca bimaculata*; in southern Poland, they are known from just a few scattered sites. Also, the discovered locality of the Pontic-Caspian *Libellula fulva* is only the second one known from the Polish Subcarpathia.

Key Words: south-eastern Poland, biodiversity, Odonata, *Coenagrion ornatum*, faunistics, geographic distribution, conservation, threats

Wstęp

Sympozja Sekcji Odonatologicznej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego organizujemy zazwyczaj na obszarach cennych przyrodniczo, które są słabo zbadane pod względem występowania ważek lub wymagają odświeżenia danych. M.in. dlatego tradycją są wspólne sesje terenowe, z których obserwacje są często publikowane, wzbogacając wiedzę o krajowej odonatofaunie (ukazało się już 7 takich prac – przegląd u BUCZYŃSKIEGO i in. 2024). W roku 2026 symposium odbyło się koło Rzeszowa, a jego główną atrakcją były stanowiska *Coenagrion ornatum* (SELYS, 1850) – odkryte niedawno przez pierwszego autora niniejszej pracy i jeszcze niepublikowane. Mimo przeważnie deszczowej pogody wykonaliśmy pełne kontrole trzech stanowisk, obserwacje ważek prowadziliśmy też podczas przerw w obradach. Poniżej prezentujemy zebrane dane.

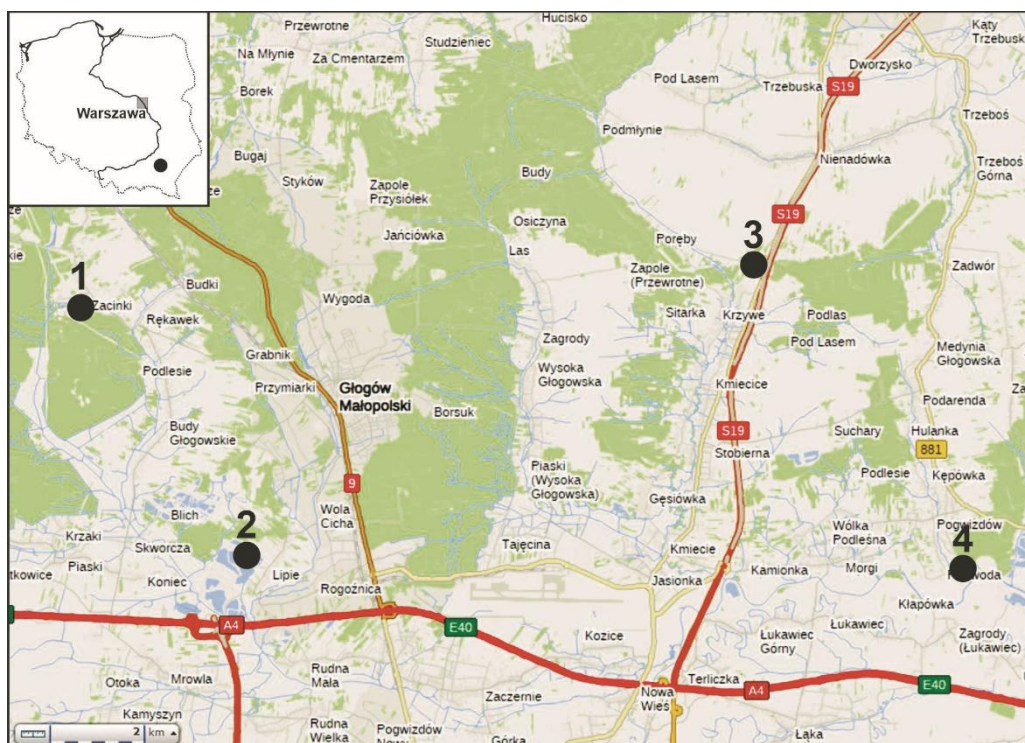
Teren badań

Obserwacje objęły obszar położony w odległości 2-10 km na północ od Rzeszowa, który w całości należy do: prowincji Karpaty (wraz z Podkarpaciem), podprowincji Północne Podkarpacie, regionu Kotliny Sandomierskiej. Północne Podkarpacie to przedgórski rów tektoniczny oddzielający Karpaty Zachodnie od Wyżyn Polskich, wypełniony osadami morskimi miocenu. W Kotlinie Sandomierskiej leży na nich dość gruba i niemal ciągła warstwa osadów czwartorzędowych: glin zwałowych, piasków i żwirów lodowcowych i sandrowych oraz mułków zastoiskowych. Rzeźbę terenu Kotliny cechują płaskowyże rozdzielane głębokimi dolinami rzecznyymi. Jej skrajem północnym płynie Wisła, której dopływami są rzeki płynące przez ten region. Występują tu duże obszary wydym, bagien i torfowisk. Zachowały się też relikty wielkich obszarów leśnych – Puszcze: Niepołomska, Sandomierska i Solska. Jednak dominują krajobrazy rolnicze, które zajmują ponad połowę powierzchni Kotliny. Powszechna jest też gospodarka rybna, zatem ważnym elementem sieci hydrologicznej są stawy rybne (RICHLING i in. 2021).

Do kluczowych cech klimatu terenu badań należą: (1) duże usłonecznienie (średnio 1700-1750 godzin rocznie); (2) wysoka średnia roczna temperatura powietrza (od 9 do 9,5°C) i średnia temperatura latem (od 18,5 do 19°C), jednak przy dość niskich temperaturach zimą (średnio od -1,0 do -0,5°C), co wynika z silnych wpływów kontynentalnych; (3) długi okres wegetacyjny (średnio 225-230 dni); (4) dość duże ilości opadów (średnio 650-700 mm rocznie) (TOMCZYK i BEDNORZ 2022).

Stanowiska

Wspólne prace terenowe prowadzono na trzech stanowiskach, ponadto ważki były obserwowane w miejscu obrad. Lokalizację tych miejsc przedstawia Ryc. 1.

Ryc. 1. Miejsca obserwacji ważek podczas XXII Sympozjum Sekcji Odonatologicznej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego (numeracja jak w tekście). Podkład mapy: <https://www.targeo.pl/>.
Fig. 1. Dragonfly observation sites during the 22nd Symposium of the Odonatological Section of the Polish Entomological Society (numbering as in the text). Map obtained from <https://www.targeo.pl/>.

1. Budy Głogowskie, teren Zakładu Aktywności Zawodowej Centrum Natura Caritas Diecezji Rzeszowskiej (N 50.1653 E 21.887571; UTM EA65; 233 m n.p.m.).

Mozaika łąk świeżych, trawników i kwietników. Brak zbiorników wodnych, a w bezpośrednim otoczeniu znajdował się tylko stagnujący odcinek rowu łąkowego zarośnięty silnie lemnikami z dominacją rzęsy drobnej (*Lemna minor* L.).

2. Lipie, zbiorniki wodne w wyrobiskach dawnej kopalni żwiru (N 50.1166 E 21.9336; UTM EA65; 205 m n.p.m.).

Badany kompleks tworzy 20 zbiorników. Obserwacje objęły 5 zbiorników w jego części północnej, o powierzchni od 4,7 do 10,7 ha (średnio 8,1 ha). Jeden z nich był bez wody, choć z wilgotnym dnem pokrytym zeszłorocznymi pędami helofitów (Ryc. 2), inne – wypełnione wodą (Ryc. 3). Jest to popularne łowisko wędkarskie zaliczane do wód linowo-szczupakowych; mimo płytkich pobraż, głębokość zbiorników dochodzi do 10 m (ANONIM 2026). Porastały je szuwary trzciny pospolitej (*Phragmites australis* (CAV.) TRIN. ex STEUD.) o różnym stopniu zwarcia i zajęcia powierzchni zbiornika, w płytkim pobrażu często z domieszką sitowca nadmorskiego (*Bolboschoenus maritimus* (L.) PALLA). Hydrofity zanurzone reprezentował głównie rogatek sztywny (*Ceratophyllum demersum* L.). Roślinność była zredukowana na licznych stanowiskach wędkarskich. Dno było piaszczyste lub piaszczysto-muliste, z nalotami detrytus, a woda przezroczysta. Jej lustro pokrywały płyty kotewki orzecha wodnego (*Trapa natans* L.), zwykle nieduże, jednak w zbiorniku najbardziej północnym ta roślina pokrywała większą część jego powierzchni. Lokalnie występowały też nieduże, pływające maty glonów nitkowatych.

Ryc. 2. Żwirownia w Lipiu (stanowisko nr 2), zbiornik wyschnięty (fot. P. BUCZYŃSKI).
Fig. 2. Gravel pit in Lipie (site no. 2), dried-out water body (photo by P. BUCZYŃSKI).

Ryc. 3. Żwirownia w Lipiu (stanowisko nr 2), wyrobisko wypełnione wodą (fot. P. BUCZYŃSKI).
Fig. 3. Gravel pit in Lipie (site no. 2), excavation filled with water (photo by P. BUCZYŃSKI).

3. Między wsiami Nienadówka i Stobierna, rów – lewy dopływ strumienia Świerkowiec (N 50.1727 E 22.0871; UTM EA75; 212 m n.p.m.) (Ryc. 4).

Ryc. 4. Rów uchodzący do strumienia Świerkowiec (stanowisko nr 3) (fot. P. BUCZYŃSKI).
Fig. 4. A ditch discharging into the Świerkowiec stream (site no. 3) (photo by P. BUCZYŃSKI).

Rów płynący w wykopie o głębokości ok. 1,4 m, skrajem drogi lokalnej, w dalszym otoczeniu – łąki i nieużytki, pojedyncze drzewa i ich kępy. Szerokość koryta: 0,7 m, głębokość 10-15 cm, dno z warstwą ilasto-mulistych osadów mineralnych o jasnej barwie. Woda zmaczona, żółtobiała, nurt wolny. W korycie lokalnie licznie: żabieniec babka wodna (*Alisma plantago-aquatica* L.), przetacznik bobowniczek (*Veronica beccabunga* L.), jeżogłówka gałęzista (*Sparganium erectum* L. emend. RCHB. s. str.). Obrzeża z pasem roślinności szuwarowej – głównie manną mielec (*Glyceria maxima* (HARTM.) HOLMB.), sitowiem leśnym (*Scirpus sylvaticus* L.) i mozgą trzcinową (*Phalaris arundinacea* L.). Miejscami też z: pałąką wąskolistną (*Typha angustifolia* L.), miętą długolistną (*Mentha longifolia* (L.) L.), krwawnicą pospolitą (*Lythrum salicaria* L.), tojeścią pospolitą (*Lysimachia vulgaris* L.), nawłocią późną (*Solidago gigantea* AITON), szczawiem skupionym (*Rumex conglomeratus* MURRAY) i dziurawcem skrzydełkowatym (*Hypericum tetrapterum* FR.). Koryto opisywanego ciekę zostało wybudowane *de novo* w roku 2017 w ramach prac nad drogą ekspresową S19. Wcześniejsze, zasypane obecnie koryto, biegło ok. 25 m na południowy wschód od obecnego.

4. Medynia Łańcucka, strumień Pogwizdówka (N 50.1154, E 22.1466; UTM EA85; 189 m n.p.m.) (Ryc. 5).

Ryc. 5. Uregulowany strumień Pogwizdówka w Medyni Łańcuckiej (stanowisko nr 4) (fot. B. DARAŻ).

Fig. 5. Regulated Pogwizdówka stream in Medynia Łańcucka (site no. 4) (photo by B. DARAŻ).

Ciek wyprostowany, płynący w wykopie o głębokości ok. 1,7-2,0 m. Obrzeża i bliskie otoczenie z trawami i roślinnością zielną, od północy też z pasem drzew; dalej droga gruntowa i pola (zboża). Na obrzeżu rowu m.in. liczna jeżyna (*Rubus* sp.), nawłoc późna (*Solidago gigantea*) i tojeść pospolita (*Lysimachia vulgaris*). Szerokość koryta: 0,6-1,3 m, głębokość do 20 cm, dno z warstwą ilasto-mulistych osadów mineralnych o jasnej barwie (odcinek południowo-zachodni) lub w przewadze piaszczyste (odcinek północno-wschodni).

Woda przejrzysta i bezbarwna, nurt wolny, nieco szybszy na odcinku północno-wschodnim z piaszczystym dnem. Strumień zasilany przez kilka źródeł czynnych przez cały rok, m.in. jedno źródło w odległości 1,7 km powyżej stanowiska. Środek koryta otwarty, tylko z roślinnością zanurzoną (m.in. jeżogłówką gałęziastą *Sparganium erectum* i przetacznikiem bobowniczkiem *Veronica beccabunga*), obrzeża z niskimi helofitami: sitowiem leśnym (*Scirpus sylvaticus*), sitem sinym (*Juncus inflexus* L.), sitem rozpięzchłym (*J. effusus* L.), mozgą trzcinową (*Phalaris arundinacea*), manną mielec (*Glyceria maxima*). Gdzieniedzie wzdłuż rowu krwawnica pospolita (*Lythrum salicaria*) i wierzbownica kosmata (*Epilobium hirsutum* L.).

Metody i materiał

Obserwacje prowadzono w dniach: 12.06.2026 r. (na stanowiskach nr 3 i 4), 13.06.2026 r. (na stanowisku nr 2), albo w obu tych dniach (na stanowisku nr 1). Przede wszystkim obserwowano imagines ważek, notując: listę występujących gatunków, ich liczebności, obecność osobników teneralnych, formy i intensywność behawioru rozrodczego, żerowanie nad zbiornikami i z dala od nich. W miarę możliwości wykonywano dokumentację występowania wszystkich gatunków. Metodą uzupełniającą był zbiór wylinek „na upatrzonego”. Na stanowisku nr 3 łowiono też larwy czerpakiem hydrobiologicznym (wypuszczone natychmiast po oznaczeniu). Zebrane dane zgromadzono w bazie danych w MS Excel.

Stwierdzone gatunki podzielono na: autochtoniczne – gdy złowiono larwy, zebrano wylineki, stwierdzono przeobrażenia, obserwowano osobniki teneralne i/lub liczne zachowania rozrodcze; prawdopodobnie autochtoniczne – gdy stwierdzono tylko imagines, obserwując sporadyczne zachowania rozrodcze i/lub liczne osobniki w środowisku odpowiednim dla rozwoju; stwierdzone – gdy wykazano tylko nieliczne imagines i nie odnotowano zachowań rozrodczych, albo obserwowano liczne imagines w środowisku nieodpowiednim dla rozwoju.

Powierzchnię zbiorników wodnych, wysokości n.p.m. i rok wybudowania nowego koryta ciek na stanowisku nr 3 określono na podstawie map i zdjęć lotniczych dostępnych w serwisie Geoportal (www.geoportal.gov.pl). Preferencje siedliskowe gatunków ważek w Polsce przyjęto za BERNARDEM i in. (2009).

Wyniki i dyskusja

Stwierdzono ogółem 25 gatunków ważek. Najwięcej gatunków odnotowano w żwirowni w Lipiu (20), natomiast na stanowiskach położonych na wodach bieżących stwierdzono odpowiednio siedem (dopływ Świerkowca koło Stobiernej) i pięć gatunków (Pogwizdówka w Medyni Łańcuckiej). Na terenach zielonych w ośrodku Caritas w Budach Głogowskich obserwowano tylko trzy gatunki. Zestawienie danych przedstawiono w tabeli (Tab. 1). Ze względu na krótki okres badań, status rozrodczy wielu gatunków jest prawdopodobnie zaniżony.

Duża liczba gatunków stwierdzonych w żwirowni w Lipiu wynikała zarówno z okresu badań na pograniczu wiosny i lata, jak też z charakteru tego stanowiska: był to znaczących rozmiarów kompleks zbiorników o dużym zróżnicowaniu siedliskowym. Obecne tu zbiorniki były zarośnięte silnie lub słabo, a stanowiska wędkarskie oferowały ważkom lokalnie warunki pionierskie. Natomiast zbiornik częściowo wyschnięty był ekwiwalentem bagniska z umiarkowaniem obfitą roślinnością szuwarową. Fauna tej żwirowni, obejmująca gatunki związane z różnymi elementami struktury przestrzennej w litoralu, w tym limnofile (*Anax parthenope* i *Epithea bimaculata*) nawiązywała do zgrupowań ważek małych i średnich jezior eutroficznych (MIELEWCZYK 1972, ŁABĘDZKI 1987, BUCZYŃSKI 2003, ŚNIEGULA 2009, BUCZYŃSKI 2012, BUCZYŃ-

SKI i TOŃCZYK 2013). Odnotowano też tyrfofile (*Somatochlora flavomaculata*, *Leucorrhinia pectoralis*). Jednak podobne zgrupowania opisywano też wiele razy z odpowiednich siedliskowo wód antropogenicznych, zwłaszcza stawów rybnych i właśnie – zbiorników w wyrobiskach surowców mineralnych, szczególnie piaskowniach i żwirowniach (np. WENDZONKA 2001, DARAŻ 2009, BUCZYŃSKI 2015).

Tab. 1. Ważki (Odonata) stwierdzone w okolicach Rzeszowa podczas XXII Sympozjum Sekcji Odonatologicznej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego: ● – gatunek autochtoniczny, ⊙ – prawdopodobnie autochtoniczny, ○ – stwierdzony.

Tab. 1. Dragonflies (Odonata) recorded in the vicinities of Rzeszów during the 22nd Symposium of the Odonatological Section of the Polish Entomological Society: ● – autochthonous species, ⊙ – probably autochthonous species, ○ – recorded species.

Gatunek – Species	Stanowisko – Site			
	1	2	3	4
<i>Calopteryx splendens</i> (HARRIS, 1782)				⊙
<i>Calopteryx virgo</i> (LINNAEUS, 1758)				○
<i>Lestes sponsa</i> (HANSEMAN, 1823)		○		
<i>Platycnemis pennipes</i> (PALLAS, 1771)	○	⊙		●
<i>Ischnura elegans</i> (VANDER LINDEN, 1820)		●		○
<i>Ischnura pumilio</i> (CHARPENTIER, 1825)			⊙	
<i>Enallagma cyathigerum</i> (CHARPENTIER, 1840)		○		
<i>Coenagrion ornatum</i> (SELYS, 1850)			⊙	●
<i>Coenagrion puella</i> (LINNAEUS, 1758)	○	●	○	⊙
<i>Coenagrion pulchellum</i> (VANDER LINDEN, 1825)		⊙		
<i>Erythromma najas</i> (HANSEMAN, 1823)		●		
<i>Erythromma viridulum</i> (CHARPENTIER, 1840)		●		
<i>Pyrrosoma nymphula</i> (SULZER, 1776)		○	⊙	⊙
<i>Isoaeschna isoceles</i> (O.F. MÜLLER, 1767)		●		
<i>Anax imperator</i> LEACH, 1815		●		
<i>Anax parthenope</i> (SELYS, 1839)		●		
<i>Cordulia aenea</i> (LINNAEUS, 1758)		●		
<i>Somatochlora flavomaculata</i> (VANDER LINDEN, 1825)		⊙		
<i>Epithea bimaculata</i> (CHARPENTIER, 1825)		○		
<i>Libellula fulva</i> O.F. MÜLLER, 1764		⊙		
<i>Libellula quadrimaculata</i> LINNAEUS, 1758		●		
<i>Orthetrum cancellatum</i> (LINNAEUS, 1758)		●		
<i>Orthetrum coerulescens</i> (FABRICIUS, 1798)	○		●	
<i>Crocothemis erythraea</i> (BRULLÉ, 1832)		○		
<i>Leucorrhinia pectoralis</i> (CHARPENTIER, 1825)		⊙		

Drobne cieki cechowała fauna uboższa w gatunki, co wynikało z ich wysokiej specyfiki siedliskowej oraz niewielkiej liczby gatunków związanych z małymi wodami płynącymi w polskiej faunie (BERNARD i in. 2009). Spośród nich na obu stanowiskach stwierdzono *Coenagrion ornatum* i *Pyrrhosoma nymphula*, na stanowisku nr 3 – także *Orthetrum coerulescens*, na stanowisku nr 4 – *Calopteryx splendens*, *C. virgo* i *Platycnemis pennipes*. Liczebność *Coenagrion ornatum* była różna. Na odcinku Pogwizdówki (stanowisku nr 4) o długości około 100 m, było obecnych 20-30 osobników; obserwowano też osobniki teneralne, tandemy i znoszenie jaj. Zebrano również dwie wylinki. Nad dopływem Świerkowca koło Stobiernej (stanowisku nr 3) gatunek był mniej liczny – obserwowano ok. 15 osobników, w tym dwa tandemy znoszące jaja. Na tym stanowisku zaobserwowano też jedną teneralną samicę *Orthetrum coerulescens*.

Z gatunków obserwowanych w ośrodku Caritas w Budach Głogowskich, z pobliskiego rowu mógł pochodzić *Coenagrion puella*. Pozostałe gatunki prawdopodobnie zaleciały znad jakiegoś strumienia. *C. puella* i *Platycnemis pennipes* występowały w liczbach po kilka osobników, *Orthetrum coerulescens* reprezentowała dojrzewająca samica.

Dane prezentowane w niniejszej pracy są cennym uzupełnieniem wiedzy o południowej części Kotliny Sandomierskiej. Sam Rzeszów jest zbadany dość dobrze, jednak z obszarów leżących nawet dość blisko na północ od miasta, danych w piśmiennictwie jest mało (kwadrat UTM EA65), są one wyrywkowe (EA85) lub ich nie ma (EA75) (BUCZYŃSKI i in. 2023, BUCZYŃSKI i SOBUŚ 2024). Cały ten obszar wymaga dalszych badań. W niniejszej pracy pierwszy raz podajemy stąd: *Lestes sponsa*, *Ischnura pumilio*, *Coenagrion ornatum*, *Anax parthenope*, *Epithea bimaculata*, *Libellula fulva*, *Orthetrum coerulescens* i *Crocothemis erythraea* (BUCZYŃSKI i in. 2023, BUCZYŃSKI i SOBUŚ 2024).

W szerszym kontekście zdecydowanie najcenniejszym ze stwierdzonych przez nas gatunków jest *Coenagrion ornatum*: krytycznie zagrożony w Polsce (CR), o bardzo małym współczesnym zasięgu i obszarze występowania, cechujący się też rozproszeniem i izolacją stanowisk (BERNARD i in. 2009). Stwierdzenia gatunku z ostatnich kilkunastu lat pochodzą głównie z Wyżyny Wołyńskiej i terenów bezpośrednio do niej przyległych (Kotliny Pobuża, Wyżyny Lubelskiej), gdzie został wykryty na kilkunastu stanowiskach (MICHALCZUK 2007, MICHALCZUK i BUCZYŃSKI 2010, BERNARD i MICHALCZUK 2017). Doniesienia spoza tego obszaru są natomiast bardzo nieliczne. Są to: 1) stanowisko w północno-wschodniej części Kotliny Sandomierskiej (BERNARD i MICHALCZUK 2017); 2) stanowisko na Nizinie Śląskiej (OSTROWSKI 2020); 3) stanowisko na Nizinie Południowopodlaskiej (MIKOŁAJCZUK i GÓRAL mat. niepubl.). W powyższym kontekście prezentowane przez nas dane stanowią istotne uzupełnienie wiedzy o współczesnym rozmieszczeniu gatunku, wskazując Płaskowyż Kolbuszowski i tereny przyległe jako kolejny (po Wyżynie Wołyńskiej) obszar, gdzie może on występować relatywnie nierzadko. Na powyższą diagnozę składają się również trzy inne, wykryte tu wcześniej (w 2025 r.) stanowiska w okolicach Kamienia i Nienadówki, a także jedno (2026 r.) w okolicach Leżajska (MIKOŁAJCZUK i GÓRAL mat. niepubl.).

Pomimo rosnącej liczby znanych stanowisk *Coenagrion ornatum* w Polsce, ich wieloletni monitoring wskazuje, że zasiedlające je populacje cechuje wysoka niestabilność i najczęściej zanikają one po kilku latach (BERNARD i MICHALCZUK 2017, BERNARD 2025, MIKOŁAJCZUK i GÓRAL mat. niepubl.). Ta niestabilność wynika głównie z postępującej sukcesji roślinności, która ostatecznie prowadzi do całkowitego zaniku warunków sprzyjających dla tej ważki. Jednak jednocześnie ten gatunek stale kolonizuje cieki niedawno oczyszczone z roślinności albo nowo wybudowane. W powyższy obraz dobrze wpisuje się opisane w niniejszej pracy stanowisko nr 3, gdzie koryto zasiedlone przez gatunek wybudowano dość niedawno (2017 r.)

i prawdopodobnie regularnie jest ono czyszczone w związku z położeniem w pasie drogowym S19. Takie regularne cofanie sukcesji na tym stanowisku daje też nadzieje na utrzymywanie się *Coenagrion ornatum* przez dłuższy czas. Wskazuje na to zwłaszcza fakt, że korzystne warunki obserwowano tu blisko 10 lat od budowy koryta, choć bardzo mała głębokość cieku sprzyja jego zarastaniu. Stanowisko to jest kolejnym przykładem sytuacji, w której obserwacje niedawnej kolonizacji nowo powstałego siedliska pozostają w sprzeczności z wcześniejszym obrazem niskiej mobilności opisywanego gatunku, wynikającym z badań metodą CMR (Capture-Mark-Recapture) (TICHANEK i TROPEK 2016) i wskazują, że jego zdolność do zasiedlania nowych siedlisk była niedoszacowana (GÓRAL 2024).

Na Czerwonej liście ważek Polski (BERNARD i in. 2009) znajduje się też *Orthetrum coerulescens*: w grupie gatunków bliskich zagrożenia (NT). Warto uwzględnić, że jest to ważka często występująca razem z *Coenagrion ornatum* (BURBACH i in. 1996, MICHALCZUK i in. 2009, MICHALCZUK i BUCZYŃSKI 2010, WALDHAUSER i MIKÁT 2010, PETZOLD 2021), więc wyszukiwanie jej stanowisk może być wstępem do poszukiwań tego jeszcze cenniejszego gatunku.

Interesujące są też stwierdzenia gatunków syberyjskich *sensu lato*, które występują w Polsce południowej rzadko i w rozproszeniu: *Somatochlora flavomaculata*, *Leucorrhinia pectoralis* i przede wszystkim – *Epithea bimaculata*. Żwirownia w Lipiu byłaby jej jedynym znanym z piśmiennictwa stanowiskiem w promieniu ok. 50 km wokół Rzeszowa (BERNARD i in. 2009, BUCZYŃSKI i in. 2023), gdyby nie niedawne badania diety żołą Merops *apiaster* LINNAEUS, 1758 w tym regionie – podczas których odnotowano tę ważkę w Grabinach-Dębicy i Budach Łańcuckich (BUCZYŃSKI i SOBUŚ 2024). Także DARAŻ (2009) wskazywał na jej stosunkowo częste występowanie w okolicach Przemyśla. Zatem być może penetracja wód stojących w Polsce południowej, ze szczególnym uwzględnieniem piaszowni, żwirowni i stawów rybnych, przyniesie więcej danych o tym gatunku.

Cenne jest też stwierdzenie *Libellula fulva*: gatunku pontyjsko-śródziemnomorskiego, który jeszcze w I połowie XX w. występował w Polsce głównie na ciepłych pojezierzach w środkowo-zachodniej i częściowo centralnej części kraju, po czym zaczął z nich zasiedlać inne obszary, w tym regiony południowe i południowo-wschodnie (BERNARD i in. 2009). Z całego Podkarpacia był on dotychczas znany tylko z jednego stanowiska na Pogórzu Bukowskim (KUCHARSKI 2016). Nie występuje też we wschodniej i centralnej Słowacji (ŠACHA 2026).

Podziękowania

Dziękujemy Recenzentom, w tym szczególnie Dr. Jackowi WENDZONCE, za cenne uwagi dotyczące pierwszej wersji niniejszej pracy.

Piśmiennictwo

- ANONIM. 2026. Jezioro Lipie, <https://wedkuje.pl/artukul/wyrobisko-pozwirowe-n1712163> (dostęp: 04.07.2026 r.).
- BERNARD R. 2025. Monitoring gatunków zwierząt z uwzględnieniem specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000, lata 2023-2025. Sprawozdanie z monitoringu łątki ozdobnej *Coenagrion ornatum* w roku 2025. GIOŚ. siedliska.gios.gov.pl/images/pliki_pdf/wyniki/2023-2025/dla_zwierzat/latka_ozdobna_2025.pdf (dostęp: 31.07.2026 r.).
- BERNARD R., BUCZYŃSKI P., TOŃCZYK G., WENDZONKA J. 2009. Atlas rozmieszczenia ważek (Odonata) w Polsce – A distribution atlas of dragonflies (Odonata) in Poland. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- BERNARD R., MICHALCZUK W. 2017. Monitoring gatunków zwierząt z uwzględnieniem specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000, lata 2015-2018. Sprawozdanie z monitoringu łątki ozdobnej *Coenagrion ornatum* w latach 2016-2017. GIOŚ. siedliska.gios.gov.pl/images/pliki_pdf/wyniki/2015-2018/dla_zwierzat/wyniki_monitoringu_zwierzat_2016-2017_łątk_ozdobna.pdf (dostęp: 06.08.2026 r.).

- BUCZYŃSKI P. 2003. Ważki (Odonata) Parku Krajobrazowego Pojezierza Iławskiego. Rocznik Naukowy Polskiego Towarzystwa Ochrony Przyrody „Salamandra”, 7: 65-85.
- BUCZYŃSKI P. 2012. VI.1. Ważki (Odonata). – VI.1. Dragonflies (Odonata). [w:] R. KORNÍJÓW, P. BUCZYŃSKI (red.). Jezioro Skomielno (Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie, Polska Wschodnia). Monografia przyrodnicza. – Lake Skomielno (Łęczna-Włodawa Lakeland, Eastern Poland). Environment monograph. Wydawnictwo Mantis, Olsztyn: 238-256.
- BUCZYŃSKI P. 2015. Dragonflies (Odonata) of anthropogenic waters in middle-eastern Poland. Wydawnictwo Mantis, Olsztyn.
- BUCZYŃSKI P., BUCZYŃSKA E., TARKOWSKI A., TAŃCZUK A., BOJAR P. 2023. Ważki (Odonata) Kotliny Sandomierskiej (Polska południowo-wschodnia): stan poznania i nowe dane. Nowy Pamiętnik Fizjograficzny, 8(1-2): 21-64.
- BUCZYŃSKI P., RYCHŁA A., TAŃCZUK A., TARKOWSKI A., BOJAR P., CZECHOWSKI P., DARAŻ B., DUBICKA-CZECHOWSKA A., GOŁĄB M.J., GREINKE M., JASNOSZ K., JURASZCZYK A., LIBERA A., LIBERA K., OŁDAK K., ORLIKOWSKI M., ORZECZOWSKI R., PENK A., RAUNER-BUŁCZYŃSKA E., ROCZYŃSKA J., ROSIAK-STEPA K., SADOWSKA G., STEFANIAK M., STRUK A., ŚNIEGULA J.A., ŚNIEGULA S., TOŃCZYK G., WIŚNIEWSKI K., ZAPART A., ŻÓRALSKI R. 2024. Ważki (Odonata) stwierdzone podczas XX Sympozjum Sekcji Odonatologicznej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego w 2024 r. we Wdzydzkim Parku Krajobrazowym (Bory Tucholskie, Polska Północna). Odonatrix, 20(9): 1-21.
- BUCZYŃSKI P., SOBUŚ T. 2024. Ważki Odonata w diecie żołądka *Merops apiaster* – analiza na podstawie materiałów zdjęciowych. Ptaki Podkarpacia, 16: 13-28.
- BUCZYŃSKI P., TOŃCZYK G. 2013. Dragonflies (Odonata) of Tuchola Forests (northern Poland). 1. Wdzydzki Landscape Park. Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Sectio C, 68(1): 75-103.
- BURBACH K., FALTIN I., KÖNIGSDORFER M., KRACH E., WINTERHOLLER M. 1996. *Coenagrion ornatum* (Selys) in Bayern (Zygoptera: Coenagrionidae). Libellula, 15(3/4): 131-168.
- DARAŻ B. 2009. Ważki (Odonata) Pogórza Przemyskiego i przyległych obszarów wzdłuż Sanu. Wiadomości Entomologiczne, 28(1): 5-32.
- GÓRAL N. 2024. Are the dispersal capabilities of Zygoptera underestimated? A critical review (Odonata). Odonatologica, 53(3-4): 307-328.
- KUCHARSKI A. 2016. Występowanie ważki rudej *Libellula fulva* O.F. Müller, 1764 (Odonata: Libellulidae) w dolinie górnego Sanu. Odonatrix, 12(5): 1-5.
- ŁABĘDZKI A. 1987. Ważki (Odonata) Puszczy Zielonki koło Poznania. Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią. Seria C – Zoologia, 35: 41-52.
- MICHALCZUK W. 2007. Stwierdzenie łątki ozdobnej *Coenagrion ornatum* (SÉLYS, 1850) na Wyżynie Wołyńskiej (Polska południowo-wschodnia). Odonatrix, 3(2): 40-42.
- MICHALCZUK W., BUCZYŃSKI P. 2010. Drugie współczesne stanowisko łątki ozdobnej *Coenagrion ornatum* (SÉLYS, 1850) (Odonata: Coenagrionidae) w Polsce południowo-wschodniej. Odonatrix, 6(1): 15-21.
- MICHALCZUK W., BUCZYŃSKI P., DARAŻ B. 2009. Pierwsze dane z monitoringu stanu populacji łątki ozdobnej *Coenagrion ornatum* (SÉLYS, 1850) w dolinie Sieniochy (Śniatycze, Polska południowo-wschodnia). Odonatrix, 5(2): 33-44.
- MIELEWCZYK S. 1972. Ważki (Odonata) okolic Gniezna. Fragmenta Faunistica, 18(8): 141-162.
- OSTROWSKI K. 2020. Nowe stanowisko łątki ozdobnej *Coenagrion ornatum* (SÉLYS, 1850) (Odonata, Coenagrionidae) w okolicach Wrocławia. Odonatrix, 16(2): 1-5.
- PETZOLD F. 2021. Zum Vorkommen von *Coenagrion ornatum* in Brandenburg (Odonata: Coenagrionidae). Libellula, 40(1/2): 93-106.
- RICHLING A., SOLON J., MACIAS A., BALON J., BORZYSZKOWSKI J., KISTOWSKI M. (red.). 2021. Regionalna geografia fizyczna Polski. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- ŠACHA D. 2026. *Libellula fulva* (výskyt na Slovensku), http://www.vazky.sk/druhy/mapy/libellula_fulva_mapa.html (dostęp: 02.09.2026).
- ŚNIEGULA S. 2009. Ważki (Odonata) zbiorników eutroficznych gminy Borne Sulinowo (Pojezierze Zachodniopomorskie i Południowopomorskie). Wiadomości Entomologiczne, 28(2): 73-82.
- TICHANEK F., TROPEK R. 2016. Sex-specific spatial patterns in the threatened damselfly *Coenagrion ornatum*: implications for the species' conservation and monitoring. Journal of Insect Conservation, 20: 1107-1112.
- TOMCZYK A.M., BEDNORZ E. (red.). 2022. Atlas klimatu Polski (1991-2020). Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- WALDHAUSER M., MIKÁT M. 2010. New records of *Coenagrion ornatum* in the Czech Republic (Odonata: Coenagrionidae). Libellula, 29(1/2): 29-46.
- WENDZONKA J. 2001. Ważki (Odonata) okolic Gostynia (południowa Wielkopolska). Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią. Seria C – Zoologia, 48: 29-39.